

Nestkasten en kunstnesten voor ROOFVOGELS en UILEN in en om Amsterdam
in 1977

In 1977 werden weer bij Amsterdam de broedgevallen van roofvogels en uilen in kunstmatige broedgelegenheden onderzocht. Bij deze activiteit was een vrij groot aantal leden van de KNNV Vogelwerkgroep Amsterdam, de Vogelwerkgroep Waterland en de ACJN afd. Zonnedaauw betrokken. In dit verslag wordt een overzicht gegeven van de hierdoor verzamelde gegevens. Bovendien worden de resultaten van enkele bewerkingen van ouder Torenvalk-materiaal vermeld.

Voor vergelijking met voorgaande jaren is het van belang te vermelden, dat het aantal steenuilkasten gedurende de winter 1976/'77 behoorlijk werd vermeerderd (vooral in de subregio Uithoorn). De indeling van de regio en de omvang van het door onze activiteiten bestreken gebied waren identiek met die van het vorige jaar.

BOSUIL

De resultaten van 1977 komen vrijwel geheel overeen met die van 1976. In totaal waren er 17 broedgevallen in de kasten, waarvan 14 in het Amsterdamse Bos. Uit 10 kasten vlogen succesvol jongen, in totaal 24, waarvan er 21 voordien geringd konden worden. Een bosuilpaar langs de Amstel was dermate vroeg, dat de jongen al uitgevlogen waren vóór op andere plekken de eiercontroles uitgevoerd werden. In een niet geslaagd broedsel werd 1 jong met een vergroeide poot en vleugel gevonden, en deze is natuurlijk niet uitgevlogen.

RANSUIL

Het lukt nog steeds niet om een groot aantal Ransuilen van onze bouwsels gebruik te laten maken, terwijl ook de resultaten van de paren die dit wél doen niet goed zijn. In 1977 waren er 4 broedpogingen in nestkasten en 5 in mandjes; 4 ervan waren succesvol en leverden in totaal 11 jongen op. Daar zat echter, net als bij de Bosuilen, een jong met een vergroeide poot tussen. Van 8 gecontroleerde broedgevallen in natuurlijke nesten ("oude" ekster- en kraaienesten) mislukte er maar 1; in de overige konden 17 jongen geringd worden.

STEENUIL

Na deze niet zo positieve gegevens over de Ransuil, de zeer gunstige ontwikkeling van de resultaten van de steenuilkasten. Eerste een korte samenvatting van de afgelopen jaren. In 1974 hadden we het eerste broedgeval in een nestkast, en dat paar kreeg toen 2 jongen. 1975 gaf 4 kasten met eieren, waarvan er 3 succesvol waren met in totaal 8 jongen, terwijl 1976 5 succesvolle broedsels met 14 jongen opleverde. Het jaar 1977 gaf een sprong te zien naar 11 legsels, waarvan er 8 succesvol waren met in totaal 24 pulli. In de subregio's Uithoorn en Amstelland waren in elk 2 nieuw bezette kasten, maar ook in de Haarlemmermeer en in Spaarnwoude werden kasten voor het eerst gebruikt. Leuk was dat tijdens een kastenreparatie-ronde in februari 1978 één van de jongen van het Golfterrein Duivendrecht slapend met een partner werd aangetroffen in een nieuwe nestkast nabij Hoofddorp.

BOOMVALK

Helaas werd in het mandje in het Amsterdamse Bos, dat al enige jaren door boomvalken als broedplaats gebruikt werd, dit jaar alleen maar 1 koud ei gevonden. Dit gebeurde in een periode, toen er in andere nesten al flinke jongen geringd konden worden.

(nestkasten 1977, 2e blz.)

TORENVALK

Zeer waarschijnlijk heeft de veldmuisstand bij Amsterdam in het na-jaar van 1976 een piekje bereikt, en waren door het dal, dat daar gewoonlijk op volgt, de aantallen veldmuizen in het voorjaar van 1977 lager dan in het voorafgaande jaar. Op de manier, waarop de veldmuisstand van invloed is op de torenvalk-voortplanting en overleving, zal aan het eind teruggekomen worden.

De torenvalken begonnen dit jaar gemiddeld iets later te leggen dan in 1976. Eerste-eidata berekeningen vanuit de leeftijd van de jongen bij het ringen en de legselgrootte, zoals in eerdere verslagen vermeld werden, zijn dit jaar door tijdgebrek nog niet uitgevoerd.

In totaal werden in 1977 128 legsels gevonden, waarvan 1 in een mandje en de rest in nestkasten. Gemiddeld waren er 5,16 eieren per nest.

In een kast bij Spaarnwoude werd naast een broedend vrouwtje op 6 eieren een dood vrouwtje op 3 eieren gevonden.

In het Amsterdamse Bos lagen in een kast ook nog 3 wilde-eende-eieren, waarvan er één tussen de 5 eieren van de valk lag, waardoor het vrouwtje bij het broeden een zeer groot oppervlak moest bedekken. Van de 128 legsels mislukten er 16 (12,5 %). In de succesvolle nesten konden in totaal 480 jongen geringd worden (gemiddeld 4,28 jong per succesvol broedsel).

Bij de jongen uit nesten onder het Noordzeekanaal werd bovendien om de rechterpoot een rode kleurring aangelegd om later ook in het veld de leeftijd van de vogel te kunnen bepalen. Indien U bij één van de nesten een enkelvoudig gekleurringde valk ziet, geef het dan door aan ondergetekende (NB: er zijn ook valken met twee lagen kleurringen om de rechter poot, combinaties van rood, wit en groen !!).

TABEL 1. Verdeling van de broedgevallen van de torenvalk in kunstmatige broedgelegenheden in de verschillende subregio's.

	<u>A</u>	<u>B</u>		<u>A</u>	<u>B</u>
Haarlemmermeer	29	26	A'dam N + Waterland	7	6
Amstelland	22	18	A'dam W + sportparken	16	15
Uithoorn + Aalsmeer	15	15	Diemen, Bijlmer, Abcoude	7	7
Spaarnwoude e.o.	25	18	Rest	1	1
Amsterdamse Bos	6	6			

A = Aantal legsels - B = Aantal succesvolle broedsels

Sinds 1976 wordt er op Schiphol door de mensen van de Luchthaven extra onderzoek verricht aan vogel-aanvaringen met vliegtuigen. Daaruit is gebleken, dat naast enkele andere soorten ook regelmatig torenvalken als slachtoffers vallen. Waarschijnlijk komt dit niet eens door direct contact met een vliegtuig, maar door luchtwervelingen, die optreden bij het opstijgen (mondelinge mededeling A. Klaver). Gedurende/anderhalf jaar zijn daar zeker 26 torenvalken, die in de regio Amsterdam geringd waren, gewond of gedood. /ruim Het is echter beslist niet zó, dat vooral valken uit de directe omgeving van Schiphol naar deze grasland-enclave in een overwegend bouwland-polder toekomen, daar van de in regio Amsterdam geringde valken ruim 1/3 verder dan 5 km van Schiphol af geboren was. Bovendien zijn er ook ongeringde exemplaren gevonden, waarvan de kans zeer klein is, dat deze uit onze regio komen, alsmede valken uit Flevoland, Krommenie, Castricum en Limmen (voorzover dit door o.g. uit verslagen van andere nestkastgroepen gedestilleerd kon worden).

Bij latere uitwerking van de sterftcijfers zal er dus terdege rekening mee gehouden moeten worden dat, in vergelijking met jaren toen er aldaar niet systematisch naar dode vogels gezocht werd, de huidige Schiphol-meldingen het beeld sterk kunnen vertekenen. Grappig was, dat er een valk uit Canada teruggemeld werd. Deze vogel had echter klem gezeten in het landingsgestel van een vliegtuig, dat de dag ervoor van Schiphol vertrokken was.

Tot slot zal er kort worden ingegaan op de invloed van de veldmuizenstand op de voortplanting en overleving van de torenvalk. Dit wil ik doen aan de hand van gegevens uit 2 jaren: 1974 met een hoge veldmuizenstand, en 1975 met zeer weinig muizen. In tabel 2 zijn een aantal gegevens naast elkaar gezet.

Tabel 2. Veldmuizenstand - Torenvalk-voortplanting en overleving.

	<u>1974</u>	<u>1975</u>
Veldmuizenstand	++	--
Torenvalk:		
absolute eerste-eidatum	27/3	13/4
gemiddelde eerste-eidatum	22/4	2/5
gemiddeld aantal eieren	5,21	4,65
% mislukte broedgevallen	9,3	17,5
Gem. aantal jongen per succesvol broedsel	4,48	3,74
Gem. aantal jongen per broedpoging	4,01	3,03
spreeuwen als voedsel voor de jongen	weinig	veel
% jongen dood teruggemeld t/m december	3,8	7,4
% van de dood teruggemelde jongen in het eerste levensjaar, binnen 50 km	89	43

We zien dus, dat in een veldmuizenarm jaar de valken later beginnen te leggen; ze hebben een langere periode nodig om in de juiste conditie voor de voortplanting te komen.

Er worden dan minder eieren gelegd en ze geven het broeden vaker op (door problemen met de voedselvoorziening of door storingen).

Het aantal jongen dat uitvliegt is veel lager, vooral als we de mislukte broedsels mee rekenen.

Om de jongen te voeden worden in muizenarme jaren veel meer netvliegvlugge spreeuwen aangebracht, die w.s. door de jongen iets minder efficiënt verwerkt kunnen worden.

Als de jongen uitgevlogen zijn gaan er bijna tweemaal zoveel in het eerste halfjaar dood als in een muizenrijk jaar. (NB: de percentages lijken misschien laag, maar dit zijn gevonden exemplaren; de overgrote meerderheid wordt nooit gevonden).

Op zoek naar goede voedselterreinen leggen de jongen in zo'n arm jaar grotere afstanden af, waardoor een groter percentage op een afstand van meer dan 50 km wordt doodgevonden. In 1974 ging geen enkel jong verder dan 100 km weg, in 1975 werden er 3 op meer dan 1000 km afstand teruggemeld. Bij zwerftochten op zoek naar voedsel gaan de valken alle kanten op, niet speciaal naar het Zuiden.

Het is dus zó, dat wanneer er het éne jaar weinig muizen zijn dit tot gevolg zal hebben, dat het jaar er op aanmerkelijk minder jonge valken aanwezig zullen zijn, hetgeen de populatie blijkbaar goed kan opvangen, daar er geen sterke terugval in het aantal broedsels optreedt.

Hoe dit precies in zijn werk gaat is niet duidelijk. Mogelijk dat in muizenarme jaren een kleiner deel van de volwassen vogels aan het broedproces meedoet, maar, doordat ze wel beter overleven dan de jonge vogels, door grotere ervaring, kunnen ze de broedpopulatie aanvullen als de toestand beter wordt. Tot nu toe is er echter nooit iets bij torenvalken vastgesteld, dat wijst op een overschot van niet-broedende vogels tijdens bepaalde jaren.

Voor het hierboven geschetste probleem kunnen nog meer verklaringen bedacht worden, maar het zou te ver voeren om die allemaal hier te beschrijven. Bij alle komt de vraag naar voren, hoe precies de leef-tijdsopbouw van de broedpopulatie is. O.a. dáárom werd in 1977 ge-start met het kleurringen van de jongen.

Namens de nestkastgroep:

Joop B. Buker
Willem Mollhof 9
1065 AM Amsterdam
Tel. 020 - 152766
Postgiro - 2284764

april 1978, JBB/vDr

OPROEP:

Voor o.a. het roofvogel- en uilenwerk zouden we graag iets meer inzicht hebben in de aantallen torenvalken in en bij Amsterdam die NIET in nestkasten broeden, maar in kerktorens, gebouwen, kraaien- en eksternesten, of nog ergens anders.

Indien U torenvalken bij een mogelijke broedplaats regelmatig ziet zitten, of ze ergens hoort roepen c.q. balts waarneemt, dan wel op broeden wijzend gedrag als voedsel-aanbreng ziet vertonen, wilt U dit dan op korte termijn laten weten aan Joop Buker of aan Ed Veling, zodat deze broedsels, indien mogelijk, nader onderzocht kunnen worden.

Ook territoria en broedgevallen van andere roofvogels (boomvalk, bruine kiekendief) en uilen (ransuil, steenuil, bosuil en kerkuil) zouden we graag zo mogelijk tijdig door krijgen.

En neemt U niet zonder meer aan, dat een bepaald paar, bijv. in het Amsterdamse Bos, wel bekend zal zijn. Elk jaar blijken ook in het druk bezochte Amsterdamse Bos paren over het hoofd gezien te zijn.

Joop Buker
adres etc. zie boven

Ed Veling
Vondelstraat 51
1054 GJ Amsterdam
Tel. 129328

april 1978, JBB/vDr
